

ANÁLISE DA ESTRUCTURA DO PASIVO DE TRECE EMPRESAS COOPERATIVAS TEXTÍS GALEGAS

Belén FERNÁNDEZ-FEIJOÓ SOUTO
María José CABALEIRO CASAL
Universidade de Vigo

Faise unha descrición da normativa legal da estrutura patrimonial do pasivo das cooperativas, e analízase a estrutura patrimonial e corrección contable en 13 cooperativas da confección.

1. **Introducción.**

O obxectivo pretendido neste traballo é levar a fin unha breve análise da estrutura patrimonial do pasivo das empresas cooperativas e do grao de cumprimento das normas recollidas na Lei 3/1987, de 2 de abril, Xeral de Cooperativas, que afectan á composición daquel. Efectuaremos esta comprobación en base ós estados contables proporcionados por trece cooperativas textís, situadas na Comunidade Galega, referidos ó exercicio 1993.

A obrigatoriedade do Plan Xeral de Contabilidade é de aplicación a tódalas empresas, calquera que sexa a súa forma xurídica, individual ou societaria¹.

Con esta referencia inicial, consideraremos as cooperativas como empresas que, polo que atinxe á parte contable, teñen unha estrutura patrimonial semellante a calquera outra, emerxendo determinadas diferencias, reflexo das particularidades deste tipo de sociedades. Precisamente é no pasivo do Balance onde estas acadan maior relevo.

Se seguímo-lo modelo de contas anuais, recollido na parte cuarta do Plan Xeral de Contabilidade español, referente ó pasivo destácanse as masas patrimoniais recollidas no cadro 1.

1.- Artículo 2 do Real Decreto 1.643/1990, de 2 de decembro, polo que se aproba o P.X.C. Artículos 67 a 69 da Lei 3/1987, de 2 de abril, Xeral de Cooperativas. E artículo 82.3 L.X.C.: "As partidas do Balance valoraranse con arreglo ós principios xeralmente aceptados na contabilidade..."

CADRO N° 1

Estructura do pasivo das empresas segundo o Plan Xeral de Contabilidade español.

PASIVO

A) FONDOS PROPIOS

- I. Capital suscrito.
- II. Prima de emisión.
- III. Reservas de revalorización.
- IV. Reservas.
- V. Resultados de exercicios anteriores.
- VI. Perdas e gaños.
- VII. Dividendo a conta entregado no exercicio.

B) INGRESOS A DISTRIBUIR EN VARIOS EJERCICIOS.

C) PROVISIONS PARA RISCOS E GASTOS.

D) ACREDORES A LONGO PRAZO.

E) ACREDORES A CURTO PRAZO.

Para a aplicación nas empresas cooperativas destas normas, que teñen como resultado final a obtención dos estados contables reflexo da súa situación patrimonial, ten que realizarse un proceso de adaptación, dado que non podemos esquecer que son entidades con particularidades significativas, que inciden en gran medida sobre o seu financiamento, tanto nos fondos propios coma nos alleos.

2. Análise da estrutura patrimonial do pasivo nas cooperativas e a súa normativa legal.

2.1. ¿O pasivo?

Para facilita-lo estudio e asimilación das partidas que conforman o pasivo do balance das empresas cooperativas, segundo a normativa vixente (Capítulo VII, Lei Xeral de Cooperativas), recollemos no cadro 2 o resumo das fontes de financiamento destas sociedades.

Como pode observarse, existen unha serie de partidas idénticas ás de calquera empresa mercantil, mentres que se destacan outras propias ou específicas deste tipo de sociedades.

Polo que atinxe ás partidas que conforman os Fondos Propios, diferénciase entre Aportacións ó Capital Social, Fondos de Reservas, Actualización de Aportacións, Perdas Pendentes de Aplicación e Fondo de Educación e Promoción Cooperativa.

CADRO N° 2
Estructura do pasivo das empresas cooperativas.

P A S I V O

A) FONDOS PROPIOS

CAPITAL SOCIAL:

- Aportacións obrigatorias mínimas
- Aportacións obrigatorias posteriores
- Aportacións voluntarias

FONDOS DE RESERVAS:

- Fondo de reserva obrigatorio
- Fondo de reserva voluntario

ACTUALIZACIÓN DE APORTACIONES

RESULTADOS PENDENTES DE APLICACIÓN

FONDO DE EDUCACIÓN E PROMOCIÓN COOPERATIVA

B) INGRESOS A DISTRIBUIR EN VARIOS EJERCICIOS:

- Subvencións ó capital
- Outros

C) PROVISIONS PARA RISCOS E GASTOS

D) ACREDITORES A LONGO PRAZO:

*** SOCIOS:**

- Fondo de retorno cooperativo
- Prestacións e financiamentos que non integran o capital social (L/P)

*** RESTO**

E) ACREDITORES A CURTO PRAZO:

*** SOCIOS:**

- Fondo de retorno pendente de liquidación
- Prestacións e financiamentos que non integran o capital social (C/P)

*** RESTO**

2.1.1. Capital Social.

Estará formado polas aportacións obrigatorias e voluntarias de socios e asociados, sexan monetarias, en bens ou en dereitos².

2.- Segundo o artigo 72 da L.X.C.: "O importe total das aportacións de cada socio, nas cooperativas de primeiro grao, non pode exceder o 25% do capital social". Cabe suliñar que estas aportacións acredítanse mediante títulos nominativos, non considerados títulos valor.

As Aportacións Obrigatorias Mínimas son aquelas consideradas como estrictamente necesarias para o nacemento da sociedade. Trátase da contía mínima a aportar co fin de adquirir a condición de socio da cooperativa³.

As Aportacións Obrigatorias Posteriores haberán de ser acordadas na Asemblea Xeral polos dous tercios dos socios presentes e representados, non sendo que os Estatutos establezan como suficiente a metade dos votos validamente expresados (art. 73 da L.X.C.). Estas aportacións en ningún caso poderán ser efectuadas por asociados.

Pola contra, as Aportacións Voluntarias poderán realizarse non só polos socios senón tamén por asociados, debendo cumprilo requisito de seren totalmente desembolsadas na súa orixe. Nacen como unha idea de complemento das anteriores e teñen o carácter de permanencia propio do Capital Social do que pasan a formar parte⁴.

2.1.2. Fondos de reservas.

Estes fondos están orientados á consolidación, desenvolvemento e garantía das cooperativas, con carácter de non repartibles entre os socios en ningún caso. Poden ser de dous tipos: Obrigatorios e Voluntarios.

Ó primeiro haberán de destinarse as cantidades expresadas no artigo 88 da L.X.C.⁵. Despois de realiza-las correspondentes dotacións ó Fondo de Reserva Obrigatorio e ó Fondo de Educación e Promoción, se aínda queda un remanen-

3.- Os Estatutos determinarán o importe exacto das mesmas, que será o mesmo para cada socio, salvo que se defina, naqueles, outro criterio de reparto. Un 25% como mínimo haberá de adiantarse para adquirir a condición de socio. O resto poderase incorporar na forma e prazos previstos polos Estatutos ou pola Asemblea Xeral (art. 73, L.X.C.).

4.- O artigo 76 da L.X.C. di: "Os Estatutos determinarán se as aportacións desembolsadas ó capital social devengan ou non intereses. En caso afirmativo, o tipo de interese o marcarán para as aportacións obrigatorias os Estatutos e, no seu defecto, a Asemblea Xeral, e para as aportacións voluntarias o acordo de emisión das mesmas. En ningún suposto poderá exceder en máis de tres puntos o tipo de interese básico do Banco de España".

5.- Son as seguintes:

—Un 30% dos excedentes netos será destinado ó Fondo de Reserva Obrigatorio e/ou ó Fondo de Educación e Promoción. Cando o Fondo de Reserva Obrigatorio acade un importe igual ó 50% do Capital Social, destinarase, ó menos, un 5% ó Fondo de Educación e Promoción, que pasará a ser de ó menos un 10% se o Fondo de Reserva Obrigatorio supera o dobre do Capital Social.

—En caso de acordo por parte da Asemblea Xeral, os excedentes disponibles, unha vez deducidas as dotacións ós fondos obrigatorios, poderán destinarse a incrementar estas reservas.

—Os beneficios obtidos das operacións cooperativizadas realizadas con terceiros non socios, os beneficios procedentes de plusvalías na enaxenación dos elementos do activo inmovilizado ou os beneficios doutras fontes alleas ós fins específicos da cooperativa, así como os derivados de investimentos ou participacións en sociedades de natureza non cooperativa.

—As deducións sobre as aportacións obrigatorias nos supostos de baixa do socio.

—As cotas de ingreso.

—Un 50% do resultado da regulación do balance, sempre que non existan perdas pendentes de sanear.

te, a sociedade, a traveso da Asemblea Xeral ou os Estatutos, poderá crear un Fondo de Reserva Voluntario se estima que convén.

2.1.3. Actualización de aportacións.

Como resultado da regularización do balance, que se efectuará nos mesmos termos cós establecidos para calquera tipo de empresas, este elemento patrimonial adquire significado e valor. Salvo no caso de existiren perdas pendentes de compensar, do resultado da regularización destinarase un 50% ó Fondo de Reserva Obrigatorio, quedando o 50% restante na conta Actualización de Aportacións, a que pasará a incrementa-lo Capital Social no caso de haber acordo da Asemblea Xeral, estando o importe desta operación limitado polo índice de prezos ó consumo do periodo. Ademais este tipo de aportacións haberá de estar totalmente desembolsado no momento do peche do exercicio.

2.1.4. Perdas Pendentes de Aplicación.

Está formado polos resultados negativos que cada socio debe compensar cos retornos dos cinco exercicios seguintes.

A constitución deste fondo, desde o punto de vista económico-financeiro, non é aconsellable, sobre todo se as perspectivas de futuro non son favorables. Unha alternativa sería a derrama en metálico por parte dos socios.

2.1.5. Fondo de Educación e Promoción Cooperativa.

O seu destino determínase na Asemblea Xeral con obrigatoriedade de rexistro na memoria anual. A dotación ó mesmo ten que figurar no pasivo do balance, separadamente doutras partidas⁶.

Na nosa opinión, este fondo supón a consecución dun obxectivo significativo do espírito das cooperativas, ó estar dirixido á formación, educación e promoción cultural de tódolos socios e traballadores.

2.1.6. Subvencións ó Capital Social.

Diremos que son aquelas que, ademais de non teren custo, son non reintegrables. Son non esixibles e van dirixidas ó capital. Neste tipo de recursos a amortización financeira realízase seguindo a mesma política cá amortización

6.- As partidas que teñen que destinarse a este fondo son as seguintes (art. 89.3 L.X.C.):

- Porcentaxe sobre os excedentes netos calculado conforme ó artigo 84.
- As sancións que por vía disciplinaria impoña a cooperativa ós seus socios.
- As cantidades que, con cargo ós excedentes dispoñibles, acorde discrecionalmente a Asemblea Xeral.
- As subvencións, doazóns ou calquera clase de axuda recibida dos socios ou de terceiros para o cumprimento das fins do mesmo.

económica do investimento que financian. O seu funcionamento é similar ó de calquera empresa, aínda que nestas a utilización deste recurso financeiro faise máis a miúdo.

Este tipo de fonte de financiamento canalizouse a través das Comunidades Autónomas, para o fomento das empresas que estamos a analizar. Sen embargo, debemos suñar que para a eficiencia dunha subvención sería necesaria a análise do plan de viabilidade, así como un seguimento e control das mesmas.

2.2. *Oesixible.*

No que atinxe ó esixible, o Financiamento Alleo das cooperativas inclúe partidas exclusivas para este tipo de entidades. É o caso do denominado Esixible dos Socios, integrado polos recursos financeiros postos ó dispor da entidade polos seus membros en virtude de algún título xurídico, á marxe do contrato de sociedade. As aportacións financeiras que comentamos son equivalentes, a efectos de estrutura patrimonial do pasivo, coas masas de "acreedores" definidas no Plan Xeral de Contabilidade.

Utilizamos unha definición acorde co contido destas partidas, en base á súa regulación, xa que a Lei non especifica título algún para as mesmas.

A efectos do balance faise necesario diferenciar entre o curto e o longo prazo, sempre en función do seu vencemento.

Os recursos que teñen que ter unha regulación específica son os que seguen.

2.2.1. Fondo de Retorno Cooperativo.

Está constituído pola parte do retorno cooperativo, regulado pola Asemblea Xeral, se ben a Lei no seu artigo 85 establece as pautas a seguir. Estipúlanse cinco anos como máximo de permanencia destes fondos na cooperativa. Mesmo así, durante este tempo o socio poderá adica-la parte alícuota que lle corresponde no fondo a satisfacer as perdas que se lle asignen pola súa condición de cooperativista, ou a cubrir as aportacións obrigatorias ó capital que se acorden. No que atinxe á súa distribución, fixada na Asemblea Xeral, o interese non pode superar en máis de tres puntos ó básico do Banco de España. En todo caso, destacamos que son moitas as cooperativas nas que este interese é nulo.

2.2.2. Fondo de Retornos Pendentes de Aplicación.

O período de permanencia nos estados contables deste elemento patrimonial é o que media entre a aprobación do resultado reintegrable e a súa distribución ós socios. Trátase así dun fondo de curta duración, pero de custo nulo porque non devenga interese.

2.2.3. Prestacións e Financiamentos que non integran o Capital Social.

Para o comentario desta partida compre distingui-lo destino destes fondos. Así falaremos de financiamento voluntario non incorporable ó capital para a actividade cooperativizada e de financiamento voluntario non incorporable ó capital para o inmovilizado.

No primeiro caso as súas modalidades máis frecuentes son a entrega de mercancías para a súa comercialización e transformación, e as aportacións en efectivo a modo de capital circulante da empresa. Sendo nos dous sistemas aportacións sen ningún tipo de retribución, resultan unha fonte de financiamento de gran utilidade. Existe a posibilidade tamén, dentro desta primeira alternativa, de préstamos a curto prazo, estes xa cunha determinada retribución, destinados así mesmo a financia-lo ciclo de explotación. En calquera caso, as condicións haberán de se-las acordadas na Asemblea Xeral.

Os socios dunha empresa cooperativa poden ser ademais acredores a longo prazo da mesma, no caso de optaren por prestar á empresa fondos que pasarían a formar parte do esixible destinado a financia-lo inmovilizado. As condicións de calquera tipo (económicas, xurídicas ou outras) estableceranse por acordo da Asemblea Xeral.

O resto de partidas que integran o esixible destas sociedades é similar a calquera outro tipo de empresas e acorde ó establecido no Plan Xeral de Contabilidade.

3. Análise empírica.

3.1. *Ambito de aplicación.*

Parécenos oportuno facer, en primeiro lugar, unha breve descrición das empresas que imos analizar de seguido. Trátase de empresas de Economía Social, é dicir, seguindo os Principios Cooperativos, nas que debería de primar a liberdade de adhesión, a administración democrática, o interese limitado ó capital, o reparto dos excedentes en proporción ás operacións e servizos, a neutralidade de política e relixiosa, a educación e a intercooperación.

Dentro dos distintos tipos de cooperativas existentes, seleccionamos empresas de traballo asociado do sector textil. Segundo o artigo 118.1 da Lei Xeral de Cooperativas, consideraranse de Traballo Asociado as que agrupen a persoas naturais con capacidade legal e física para desenvolveren a actividade cooperativa de prestación do seu traballo e tendo por obxecto proporcionar ós socios postos de traballo para producir en común bens ou servizos para terceiros.

As cooperativas do textil estudias, se ben cumpren con exactitude o desprendido da definición legal, non así os principios cooperativos. Trátase de asociacións nadas, as máis delas, produto da expansión de grandes empresas, co fin de producir os pedidos destas, con un interese relativo pola intercooperación ou a asociación mútua. Parte dos traballadores das mesmas, mulleres ne-

cesitadas de emprego, descoñecen as normas usuais de produción industrial, así como os aspectos legais que lles afectan en tanto que membros dunha cooperativa. Por todo isto podemos concluír que se trata de empresas con deficiencias de formación, o que repercute na xestión tanto técnica como comercial e, en maior medida, financeira.

No que atinxe ós aspectos contables, segundo o artigo 91 da L.X.C.: "As cooperativas haberán de levar unha contabilidade ordenada e adecuada á súa actividade, que se rexerá polos principios de veracidade, claridade, exactitude, responsabilidade e segredo contable, que haberán de ser aplicados tendo presente as peculiaridades da natureza da Sociedade Cooperativa". Para isto haberán de levarse os seguintes libros de contabilidade: Libro de Inventarios e Balances, Libro Diario, Libro de Informes da Censura de Contas e os libros que estableza a lexislación especial aplicable por razón da súa actividade empresarial.

Dado que o traballo de campo realizado só incluía a recollida de balances e contas de resultados, resulta difícil valorar o grao de cumprimento da normativa sobre formalismos documentales da información contable. O que si podemos afirmar é que as particularidades da situación patrimonial deste tipo de sociedades non sempre aparecen reflectidas nos estados contables.

3.2. *Proceso comparativo.*

Consideramos como método máis axeitado para realizar esta comparación, dado que non é moi elevado o número de casos, a análise individualizada, relacionando as masas patrimoniais descritas nos cadros 1 e 2. Incorporáanse, como información inicial de cada cooperativa, dous datos contables representativos do seu tamaño.

O cadro resume do pasivo das trece cooperativas analizadas inclúe os valores medios de cada partida do pasivo do balance ademais dos seus valores máximos e mínimos.

ELEMENTOS PATRIMONIAIS (datos en miles de pts.)	MEDIA	MÍNIMO	MÁXIMO
IDENTIFICACIÓN TAMAÑO:			
* Volume de Facturación	9.578	3.891	15.772
* Activo Real	8.662	1.056	16.706
ESTRUCTURA DO PASIVO			
FONDOS PROPIOS			
Capital Social	5.355	500	11.040
Reservas Obrigatorias	479	243	1.666

Outras Reservas	9	118	0
Rdos. Neg. Exerc. Ant.	-1.272	-5.760	0
Rdos. Pos. Exerc. Ant.	220	643	1.487
Rdo. Amort. co F.R.O	-123	-772	0
Perdas e gaños	-1.106	-4.881	1.636
Fondo educación promoción	-16	-290	52
INGR. DIST. VARIOS EXERC.			
Subvencións ó Capital	1.648	0	8.332
PROVISIÓN RISCOS E GASTOS			
ACREDORES A LONGO PRAZO	461	0	3.504
ACREDORES A CURTO PRAZO	3.012	644	6.236

4. Conclusións.

Da análise realizada podemos sistematiza-las seguintes conclusións:

— *A estrutura patrimonial que se emprega é exactamente igual que en calquera tipo de empresas.* A información recibida de 12 das 13 cooperativas analizadas ten o mesmo formato mecanizado, sen ningún tipo de información detallada, particularizada para cooperativas. Isto fainos pensar nunha xestión administrativa estandarizada, sen contemplar, en ningún caso, datos patrimoniais adicionais necesarios neste tipo de empresas.

— *Clasificación patrimonial errónea do Fondo de Educación e Promoción Cooperativa.* Tódalas cooperativas que dispoñen deste fondo na súa estrutura patrimonial o sitúan no epígrafe "Provisións para riscos e gastos". Da Lei Xeral de Cooperativas, no seu artigo 89 que regula esta partida, non se deduce tal carácter. Pola contra trátase como un fondo dotado a partir dos resultados, fondo cuns fins específicos e que, mentres estes fins non se apliquen, deberá mante-lo seu carácter de fondos propios.

— *Non se empregan outras alternativas de financiamento específicas para este tipo de empresas.* En tódolos casos analizados as fontes de financiamento a curto e longo prazo son as recollidas de modo xenérico no Plan Xeral de Contabilidade. Podería deducirse disto a non utilización de alternativas financeiras aplicables só a este tipo de empresas, e que explicamos no epígrafe 2 deste artigo, sexan aportacións de socios entendidos como tal, sexan de socios actuando como acredores.

— *O Fondo de Educación e Promoción Cooperativa ten saldo negativo nun número significativo de casos.* A utilización anticipada destes recursos trae consigo saldos negativos nesta partida patrimonial. Nesta pequena mostra, das seis cooperativas con dotación deste fondo catro presentan saldo negativo. Cremos

que esta non é a utilización correcta destes recursos, tanto polo seu significado como polo recollido a este respecto na lei.

- *Non existe información das distintas partidas de Fondos Propios*. Relacionada coa primeira conclusión deste traballo pero relevante en si mesma, observamos a acumulación das aportacións a Fondos Propios, sen detalle dos distintos elementos patrimoniais que debería representar. De aí podemos concluir unha posible falta de control sobre os mesmos, situación non desexable en ningunha empresa e moito menos nunha organización de economía social.

SUMMARY: A description of the laws governing the Patrimonial Structure of Liabilities of Co-operatives is made and the Patrimonial structure and adequacy of accountancy in 13 co-operatives of the clothing industry is analyzed.